

Nr 304.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
bestridande av kostnaderna för domsagas kansli, m. m.;
given Stockholms slott den 22 maj 1942.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli samt lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 263) om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g**om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Det åligger tingslag att bekosta erforderliga lokaler för domsagas kansli jämte möbler och andra dylika inventarier ävensom uppvärmning, belysning och städning av lokalerna. I kansliet eller i anslutning därtill skola finnas anordningar för brandsäker förvaring av fastighetsböcker, arkivalier och värdehandlingar.

Övriga kostnader för domsagas kansli, såsom för skrivmaskiner, skrivmaterialier och andra dylika förbrukningsartiklar, inbindning av domböcker och protokoll samt telefon, bestridas av statsverket.

2 §.

Består domsaga av två eller flera tingslag, skola, där ej särskilda skäl till annat föranleda, de kostnader som avses i 1 § första stycket gäldas av tingslagen gemensamt.

Kostnaderna skola mellan tingslagen fördelas efter de grunder varom tingslagen överenskomna. Kan överenskommelse icke träffas, äger Konungen meddela bestämmelser om fördelningen.

3 §.

Åsidosätter tingslag sina skyldigheter enligt denna lag, skall länsstyrelsen hos tingslaget göra framställning om rättelse. Vidtages ej erforderlig åtgärd, må länsstyrelsen på tingslagets bekostnad låta verkställa vad som försumrats.

4 §.

Över länsstyrelsens beslut i fråga som avses i denna lag må klagan föras hos Konungen i justitiedepartementet i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

5 §.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Konungen äger på ansökan bevilja tingslag anstånd med fullgörandet av den i 1 § avsedda skyldigheten att anordna brandsäker förvaring av fastighetsböcker, arkivalier och värdehandlingar.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 263)
om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.**

Härigenom förordnas, att 3 och 5 §§ lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

3 §.

Innan förordnande meddelas enligt 2 §, skall fullständig utredning företagas angående åtgärdens verkningar med avseende å rättsvården samt stadens förvaltning och ekonomi. Utredningen skall särskilt avse:

1. huruvida ändring — — — bör ordnas,
7. huruvida och i vad mån ersättning bör utgå till tingslag för andel i befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom,
8. vilka utgifter kunna uppstå för staden genom förpliktelse att bidra till hållande av tingshus och genom inrättande av nya tjänster vid stadens förvaltning, samt
9. i vilken omfattning staden nödgas avstå från inkomst eller rättighet. Om utrednings — — — av Konungen. Över utredningen — — — till Konungen.

5 §.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten och tingslaget ävensom i övrigt meddelas de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening med domsaga må föranleda.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1942.

Har före lagens ikraftträdande meddelats förordnande om rådhusrätts upphörande och har frågan huruvida och i vad mån staden skall utgiva ersättning till tingslag för andel i befintligt tingshus eller annan egendom icke genom avtal eller eljest reglerats, må Konungen därom meddela erforderliga bestämmelser, därest ansökan göres inom sex månader från lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1942.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet, *fråga angående bestridande av kostnaderna för domsagas kansli m. m.*

Föredraganden anför:

Tingshusbyggnadsskyldigheten och därmed sammanhängande frågor inefatta åtskilliga svårlösta spörsmål av ekonomisk och organisatorisk art. Sedan särskilda sakkunniga år 1936 avgivit förslag till lagstiftning härom och yttranden inhämtats över förslaget, äro dessa frågor föremål för fortsatt utredning inom justitiedepartementet. Hänsyn måste härvid uppenbarligen tagas till det förslag till rättegångsbalk, som för närvarande är underställt riksdagen.

Ett par med tingshusbyggnadsskyldigheten sammanhängande frågor tarva emellertid redan nu sin lösning. På sätt jag förut i dag anfört vid anmälan av fråga rörande omorganisation av domsagoförvaltningen m. m. måste sålunda i samband med regleringen av häradshövdingarnas löner bestämmas huru kostnaderna för domsagas kansli skola bestridas. Vidare har behov visat sig föreligga att reglera frågan om skyldighet för stad att vid förening i judiciellt hänseende med domsaga erlægga ersättning till tingslag för andel i befintligt tingshus och annan tingslagets egendom.

I anledning härav har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria med förslag till lagbestämmelser om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli samt till vissa ändringar i lagen om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende. Yttranden över denna promemoria ha, efter remiss, inkommit från hovrätterna, samtliga länsstyrelser, föreningen Sveriges häradshövdingar, svenska stadsförbundets styrelse och svenska landskommunernas förbund. Några länsstyrelser ha bifogat yttranden från de tingshusbyggnadsskyldiga i vissa domsagor m. fl.

Förslaget till lag om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli.

Nuvarande förhållanden och förut framlagda lagförslag.

Beträffande tingshusbyggnadsskyldigheten och därmed sammanhängande förhållanden finnas för närvarande endast ofullständiga bestämmelser, meddelade i skilda sammanhang. Enligt 26 kap. 4 § byggningsbalken skall varje härad bygga och underhålla 'tingsbyggning', vilken skall innehålla 'en stuva så stor, som tarvas, och två kamrar', samt vid vart tingsställe finnas ett fängelse, 'där missgärningsmän må i förvar hållas'. I 2 kap. 7 § rättegångsbalken stadgas, att å varje tingsställe skall finnas en 'häradskista' för förvaring av 'häradets insegel, riksdags beslut, allmänna stadgar, och de handlingar, som häradet angå' ävensom 'häradets lott i sakören'. I kostnaderna för uppförande och underhåll av tingshus och häradsfängelse skola jämlikt lagen den 5 juni 1909 angående skyldighet att delta i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse delta alla de, vilka inom tingslaget erlägga kommunalutskylder, efter de grunder som för sådana utskylders utgörande i allmänhet äro stadgade. Vidare må nämnas, att enligt lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden skall i tingslag, där Konungen med hänsyn till ortsförhållandena så prövar nödigt, häradsrätten under eller mellan de lagtima tingen hålla särskilda sammanträden med s. k. tremansnämnd för handläggning av vissa mål och ärenden. Dessa särskilda sammanträden skola hållas å den ort och å de tider Konungen bestämmer. Meddelas förordnande, att sammanträden skola hållas å annan ort än tingsstället, ankommer det enligt 7 § nämnda lag på Konungen att bestämma, huruvida utgifterna för sammanträdeslokalen och övriga med dess upplåtande sammanhängande kostnader skola gäldas av en eller flera kommuner inom tingslaget eller av tingslaget i dess helhet samt, där flera tingslag eller kommuner skola delta i kostnaderna, efter vilka grunder dessa skola fördelas dem emellan.

Tingshusbyggnadsskyldigheten är att anse som ett allmänt besvär, vilket åvilar tingslagets menighet, de tingshusbyggnadsskyldiga. Enligt 6 § 11 punkten i landshövdinginstruktionen den 19 november 1937 tillkommer det länsstyrelsen att pröva och avgöra frågor om åliggande att på landet anskaffa och underhålla allmänna byggnader med tillhörande inventarier. Det har emellertid sedan länge ansetts, att de tingshusbyggnadsskyldiga äga en självständig beslutanderätt i frågor som röra tingshusbyggnadsskyldigheten, och länsstyrelsens uppgift är följaktligen i dylika frågor begränsad till att efter besvär pröva de tingshusbyggnadsskyldigas beslut och att meddela eller vägra fastställelse därå. Lagbestämmelser saknas rörande de former i vilka de tingshusbyggnadsskyldiga skola handlägga sina angelägenheter. Beslutanderätten utövas i allmänhet genom å kommunalstämma valda ombud för de i tingslaget ingående kommunerna. Med dessa ombud hålles i regel stämma en gång om året inför domhavanden eller häradsrätten. I flertalet tingslag finnes såsom verkställande och förvaltande organ en av de tingshusbygg-

nadsskyldiga utsedd tingshusstyrelse, vald av de tingshusbyggnadsskyldiga på stämma eller bestående av ombud för kommunerna. Det må här nämnas, att besvär över länsstyrelses beslut i ärende som rör tingshusbyggnadsskyldigheten handläggas av regeringsrätten.

I fråga om domsagas kansli stadgas i 15 § domsagostadgan den 26 maj 1933, att det åligger häradshövding att å plats som av Kungl. Maj:t bestämes hålla kansli tillgängligt för allmänheten under viss av häradshövdingen bestämd tid, minst fyra timmar varje helgfri dag. Enligt 1 kap. 3 § förslaget till rättegångsbalk skall för domsaga finnas kansli, som hålles öppet för allmänheten på bestämda tider. I förslaget behandlas emellertid icke frågorna om tingshusbyggnadsskyldigheten eller skyldigheten att bekosta domarkansli.

Genom avgöranden av Kungl. Maj:t har fastslagits, att tingslagen äro pliktiga att, där så erfordras, på tingsstället låta anordna och inreda kansli-lokaler. Däremot har, enligt vad som framgår av ett antal utslag av regeringsrätten på besvär över länsstyrelses beslut, tingslag icke mot sitt bestridande ansetts kunna åläggas att bekosta eller utgiva bidrag till kansli å annan ort än tingsställe.

Där kansliet är förlagt till tingsställe, vilket är fallet i 95 domsagor, tillhandahålla tingslagen kansli-lokaler i tingshuset eller på annat ställe jämte uppvärmning och belysning. Även i de 21 domsagor som ha kansliet förlagt till annan ort än tingsställe tillhandahålla tingslagen i regel kansli-lokaler eller utgiva kontanta bidrag till häradshövdingen för förhyrande av sådana lokaler. Beträffande en domsaga bidrager den stad där kansliet är beläget med 1,500 kronor om året till hyran för kansli-lokalerna. I ett par domsagor få häradshövdingarna vidkännas utgifter för städning av kansli-lokalerna. I några av de fall då kontanta bidrag för förhyrande av kansli-lokal utgå förslå dessa icke helt att täcka kanslikostnaderna. Endast i tre domsagor bestridas kostnaderna för kansli-lokalerna till mera väsentlig del — mellan 1,100 och 1,500 kronor under år 1941 — av häradshövdingen. Dessa äro Orust och Tjörns domsaga (Stenungsund), Vartofta och Frökinds domsaga (Falköping) samt Nordals, Sundals och Valbo domsaga (Vänersborg). Där häradshövdingen sålunda bidragit till kostnaderna för kansli-lokalerna, har han emellertid helt eller delvis erhållit gottgörelse härför genom partiell löneförbättring.

På grund av det förut omnämnda stadgandet i 2 kap. 7 § rättegångsbalken äro tingslagen pliktiga att i tingshus eller i anslutning därtill anordna häradss-arkiv. Däremot har skyldighet icke ansetts föreligga att anordna brandfritt arkiv i eller i anslutning till kansli-lokaler som äro förlagda annorstädes än i tingshus. I de flesta fall har emellertid arkiv inretts även där kansli-lokalerna äro belägna å ort där tingshus ej finnes. Arkivförhållandena äro genomgående bättre ordnade i domsagor med kansli å tingsställe än i domsagor med kansliet förlagt till annan ort, där man för kansliets inrymmande merendels varit hänvisad till förhyrda lokaler, ofta privatvåningar, och där det vanligen icke varit möjligt att anordna brandsäkra arkiv-lokaler, framför allt icke sådana av erforderlig storlek. Brandfritt arkiv saknas i kansli-lokalerna i ett

totalt domsagor. I så gott som samtliga dessa domsagor torde dock å kansliet som ersättning för särskilt arkivrum finnas kassaskåp eller brandfritt skåp för förvaring av ingivna värdehandlingar och i några fall jämväl av äldre fastighetsböcker och protokoll. I en del domsagor anses arkivlokalerna vidare för små för förvaring av de nya fastighetsböckerna. Det arbete som under senaste år pågått med förbättring eller utvidgning av arkivlokalerna har nu försvårats på grund av tidsläget.

Beträffande kansli lokalernas storlek och inredning äro förhållandena synnerligen växlande. Medan särskilt i nybyggda tingshus finnas stora och ändamålsenliga lokaler, äro lokalerna på andra håll små och obekväma.

Telefoner i kansli lokalerna tillhandahållas av tingslagen i det övervägande antalet domsagor, i ett stort antal bekosta tingslagen även avgiftsbelagda tjänstesamtal. Därjämte bekosta tingslagen regelmässigt inbindning av domböcker och protokoll. Dessa kostnader för telefon och inbindning torde i en medelstor domsaga belöpa sig till minst 500 kronor om året. Kostnaderna för skrivmaskiner samt skrivmaterialier och dylika förbrukningsartiklar gäldas av häradshövdingen med inflytande sportler. Dock förekommer i några domsagor att tingslagen bidra därtill, särskilt genom anskaffande av för uppläggandet av nya fastighetsböcker lämpade skrivmaskiner. Möbler och annan inredning torde i regel tillhandahållas av tingslagen. I en del domsagor bekosta tingslagen Nytt juridiskt arkiv och viss annan litteratur.

I de fall då domsaga består av två eller flera tingslag råder i viss mån olika praxis i fråga om tingslagens deltagande i kostnaderna för kansliet. Vanligen fördelas kostnaderna mellan tingslagen efter antalet skattekronor. Är kansliet inrymt i tingshus, pläga utgifterna bestridas av det tingslag som äger tingshuset, men i de flesta fall utgår efter överenskommelse större eller mindre bidrag från det eller de övriga tingslagen.

Frågan i vad mån tingshusbyggnadsskyldigheten borde omfatta jämväl skyldighet att hålla erforderliga kansli lokaler har varit under övervägande vid de utredningar, som verkställtts angående lönereglering för häradshövdingarna och övriga befattningshavare i domsagorna. I ett år 1921 avgivet betänkande föreslogo 1920 års sakkunniga för utredning av frågan om avskaffande av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare m. m. att för de tingshusbyggnadsskyldiga borde stadgas en allmän skyldighet att tillhandahålla kansli lokal. I denna skyldighet borde anses inbegripet tillhandahållandet av erforderliga kansli inventarier ävensom bekostandet av kansli lokalernas städning, uppvärmning och belysning. De sakkunniga, vilka år 1923 avgåvo betänkande med förslag till lönereglering för befattningshavare i domsagorna m. m. (statens offentl. utredn. 1923: 27), föreslogo, att genom lag måtte stadgas skyldighet för de tingshusbyggnadsskyldiga att antingen tillhandahålla häradshövdingen fri kansli lokal jämte nödiga inventarier samt bekosta lokalens uppvärmning, belysning och städning eller ock till häradshövdingen utgiva ersättning för ifrågavarande kostnaders bestridande. I denna skyldighet borde även inrymmas åliggande att bekosta telefon i kansli lokalen. Det borde

tillhöra länsstyrelsen att tillse, att de tingshusbyggnadsskyldigas åliggande i fråga om kanslilokal vederbörligen fullgjordes samt att bestämma ersättning till häradshövding som själv tillhandahölle kanslilokal.

Frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten upptogs jämväl av de sakkunniga, vilka år 1927 tillkallades för utredning angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen (ekonomisakkunniga). I sitt år 1928 avgivna betänkande (statens offentl. utredn. 1928: 20) förordade de sakkunniga, att vad 1923 års löneregleringssakkunniga föreslagit i fråga om tingshusbyggnadsskyldigas åliggande att hålla kanslilokal skulle komma till genomförande. På de håll där häradshövdingen helt och hållet eller till viss del ägde inventarierna borde vid ikraftträdandet av de nya föreskrifterna om tingshusbyggnadsskyldigheten tingslaget lösa inventarierna till sig, därest överenskomelse därom kunde träffas, samt i annat fall inköpa erforderliga inventarier. I ett hänseende gingo ekonomisakkunniga längre än 1923 års sakkunniga, i det att de föreslogo, att med hänsyn till att gränsen mellan vad som kunde anses hänförligt till inventarier och till skrivmaterialier vore synnerligen svävande, tingslaget lämpligen skulle bekosta jämväl skrivmaterialierna, liksom dessa i allmänhet vid stadsdomstolarna bekostades av städerna. Slutligen framhöllo ekonomisakkunniga vikten av att i domsaga bestående av flera tingslag kostnaderna för kanslihallningen rättvist fördelas mellan tingslagen.

Den ofullständiga regleringen av skyldigheten att hålla arkiv samt de befintliga arkivlokalernas ofta bristfälliga beskaffenhet har vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet. Det må här blott anmärkas, att 1932 års riksdag i samband med prövningen av förslaget till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 206), anhöll, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning huruvida för tingslag borde stadgas skyldighet att hålla kanslilokal, som möjliggjorde brandsäker förvaring av fastighetsböcker och arkivalier, ävensom för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde giva anledning.

År 1936 tillkallades inom justitiedepartementet särskilda sakkunniga för att verkställa utredning angående revision av gällande bestämmelser om tingshusbyggnadsskyldigheten. I avgivet betänkande (statens offentl. utredn. 1936: 37) framlade de sakkunniga förslag till två lagar, den ena om tingshusbyggnadsskyldighet samt den andra om tingshusbyggnadsdistrikt. Enligt dessa lagförslag skulle tingslagen organiseras såsom kommunala organ med full självstyrelse. Beslutanderätten skulle tillkomma särskilda tingshusfullmäktige, medan förvaltning och verkställighet skulle tillkomma en tingshusstyrelse. Närmare bestämmelser meddelades om skyldighet att bygga och underhålla tingshus, om tingshusens beskaffenhet o. s. v. Beträffande domsagas kansli föreslogs, att skyldighet skulle åligga vederbörande tingshusbyggnadsdistrikt att anskaffa och underhålla arbetsrum för häradshövdingen samt för rättsbildade och icke rättsbildade biträden ävensom arkiv, som möjliggjorde brandsäker förvaring av fastighetsböcker, arkivalier och av den rättssökande allmänheten inlämnade handlingar. Det skulle även åligga distriktet att be-

kosta inbindning av domböcker och protokoll, att anskaffa rotlar och diarier, vilka icke tillhandahölles av statsverket, att förse lokalerna med möbler och övriga inventarier, att bekosta toalettanordningar ävensom uppvärmning, belysning, städning och renhållning samt att bekosta erforderligt antal telefonförbindelser.

De sakkunniga föreslogo vidare stadganden enligt vilka, om skyldigheten att hålla domarkansli åvilade flera tingshusbyggnadsdistrikt gemensamt, beslutanderätten i dithörande frågor skulle utövas av tingshusfullmäktige i det distrikt länsstyrelsen bestämde. Även förvaltning och verkställighet skulle tillkomma tingshusstyrelsen i samma distrikt. I sådant fall skulle tingshusstyrelsen i det distrikt vars fullmäktige utövade beslutanderätten påföra övriga distrikt vad på dem enligt nämnda fullmäktiges beslut belöpte av utgifterna för kansliet. Åtnöjdes ej distrikt med beslutet, skulle frågan hänskjutas till länsstyrelsens avgörande. Över länsstyrelsens beslut skulle tingshusbyggnadsdistrikt få föra klagan hos Konungen. I motiveringen till dessa bestämmelser anförde de sakkunniga bl. a. följande:

Att då domarkansli är gemensamt för flera tingshusbyggnadsdistrikt, låta dithörande frågor avgöras av tingshusfullmäktige i samtliga distrikten vid gemensamma sammanträden möter avsevärda svårigheter. Det torde bland annat vara vanskligt att avgöra, efter vilka grunder rösträtten vid dylika gemensamma sammanträden borde beräknas och huru revisionen av tingshusbyggnadsdistriktens gemensamma räkenskaper skulle anordnas. Det har därför ansetts lämpligare att överlämna det omedelbara omhändertagandet av skyldigheten åt allenast ett av distrikten. Slutligen kan anmärkas, att det här i allmänhet är fråga om årligen återkommande utgifter till icke alltför betydande belopp. Den föreslagna ordningen överensstämmer jämväl med den praxis, som för närvarande råder i domsagor, bestående av mera än ett tingslag. Som regel torde uppdraget att omhändervärdet angelägenheterna beträffande gemensamt kansli komma att givas åt det distrikt, i vars tingshus kansliet är inrett. — — Att uppställa en enhetlig regel för kostnadernas fördelning har icke ansetts lämpligt. Även om antalet skattekronor i de olika tingshusbyggnadsdistrikten bör vara den huvudsakliga fördelningsgrunden, kunna även andra omständigheter vara av betydelse vid frågans avgörande. Sålunda bör, då kansliet är inrymt i tingshuset för ett av domsagans tingslag, det tingshusbyggnadsdistrikt detta tingslag utgör betala förhållandevis mera av kostnaderna för kansliet, eftersom distriktet är befriat från vissa utgifter — såsom att å tingshuset hålla särskilda arbets- och sovrum för häradsförordning och biträden — vilka det tillkommit distriktet att bestrida, därest kansliet varit förlagt annorstädes. Enklarest torde vara att tingshusbyggnadsdistriktet överenskomma, att bidragsskyldigheten skall fullgöras genom erläggande av antingen ett på förhand bestämt årligt belopp eller en viss kvotdel av de årliga utgifterna.

Över 1936 års betänkande avgåvos yttranden av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Någon erinran mot de föreslagna bestämmelserna om domarkansli framställdes ej i dessa yttranden. Dock yrkades från ett par håll att hela kostnaden för tingshus och domarkansli skulle övertagas av statsverket. De föreslagna bestämmelserna om fördelningen av kostnaderna för domarkansli mellan flera tingslag föranledde gensagor i åtskilliga ytt-

randen. I ett par yttranden påyrkades, att i den mån de frågor som uppkomme, då flera tingslag gemensamt skulle bekosta domarkansli, icke kunde avgöras genom frivilliga överenskommelser mellan tingslagen, frågorna skulle regleras efter mönster av vad som gäller om kommunalförbund. I andra yttranden framhölls, att den föreslagna anordningen strede mot principerna för den kommunala självstyrelsen. En länsstyrelse ifrågasatte gemensamma sammanträden mellan tingslagen eller rätt att hänskjuta frågorna till länsstyrelsens avgörande.

I sitt betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönerreglering för domsagopersonalen (statens offentl. utredn. 1939: 29) har 1937 års domsagoutredning berört hithörande spörsmål samt härom anfört:

Frågan om en revision av bestämmelserna om tingshusbyggnadsskyldigheten vore fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vid sådant förhållande kunde domsagoutredningen — som själv icke hade att taga ståndpunkt till frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten borde kvarbliva hos de lokala menigheterna — icke vid sina beräkningar utgå från någon väsentlig ändring i nu rådande förhållanden. Utredningen förutsatte fördenskull, att tillsviðare tingshusbyggnadsskyldigheten kvarbleve hos tingslagen i den omfattning, som föreslagits i 1936 års sakkunnigbetänkande, med de av domsagoutredningen ifrågasatta modifikationerna. Tingslagen förutsattes i enlighet härmed skola dels hålla lokaler för häradsrättens sammanträden jämte häradsfängelse ävensom kansli- och arkivlokaler, allt med möbler och inventarier, inbegripet erforderliga kassaskåp men icke skriv- och räkne-maskiner eller andra kontorsapparater, dels bekosta städning, renhållning, uppvärmning och belysning beträffande samtliga lokaler, dels ock avlöna vaktmästare. Alla andra förvaltningskostnader förutsattes däremot övertagna av statsverket. De förvaltningskostnader — utöver avlöningar — för vilka statsverket skulle svara omfattade sålunda kostnaderna för all skrivmateriel, skrivmaskiner, räknemaskiner, diktafonanläggningar och andra kontorsapparater, fastighetsböcker, rotlar, diarier, kontorsböcker och dylikt, inbindning av protokoll och handlingar ävensom telefon. De sakkunniga anmärkte, att fastighetsböcker redan bekostades av statsverket och att härför utginge särskilt anslag. Utöver vad nu angivits borde statsverket även bekosta erforderligt antal exemplar av den vanliga lageditionen samt av statskalendern, Nytt juridiskt arkiv och annan löpande litteratur, som funnes nödig. Riksdagstryck, kommittébetänkanden och dylikt borde i erforderlig omfattning tillställas domsagokanslierna kostnadsfritt.

I de yttranden som avgivits över domsagoutredningens betänkande av hovrätterna, häradshövdingar m. fl. ha uttalandena i denna del icke mött några gensagor. Föreningen Sveriges häradshövdingar har ansett den gjorda uppdelningen av förvaltningsutgifterna mellan statsverket och tingslagen vara praktiskt lämplig. Nedre justitierevisionen har ifrågasatt om icke tingshusbyggnadsskyldigheten borde slopas och statsverket övertaga kostnaden för denna. Skulle den bibehållas, borde i lagstiftningsväg kungöras såväl om-

fattningen av denna skyldighet som det sätt varpå kontroll skulle utövas över att skyldigheten ordentligt fullgjordes.

Promemorian.

I promemorian förklarades att det — då häradshövdingarnas sportler indroges och häradshövdingarna i samband därmed måste befrias från alla utgifter för domarkansliet — vore nödvändigt, att en klar gräns uppdroges mellan statens och tingslagens ekonomiska skyldigheter i fråga om domarkansliet. Enligt promemorian borde man härvid beträffande tingslagens åligganden, såsom även 1937 års domsagoutredning förutsatt, i huvudsak utgå från de förhållanden som för närvarande regelmässigt vore rådande. Det borde sålunda åligga tingslag att bekosta erforderliga lokaler för domarkansliet, vare sig detta vore förlagt till tingsstället eller till annan ort.

I fråga om den närmare innebörden av denna skyldighet anfördes i promemorian, att det icke syntes vara lämpligt — i vart fall icke i nuvarande tidsläge — att meddela enhetliga föreskrifter om storleken eller eljest om beskaffenheten av kanslilokalerna. Ehuru det uppenbarligen vore av stor betydelse att anordningar vidtoges för i möjligaste mån brandsäker förvaring inom eller i anslutning till kansliet av fastighetsböcker, värdehandlingar o. dyl, syntes det sålunda under rådande förhållanden icke böra stadgas ovillkorlig skyldighet för tingslag att annorstädes än i tingshus låta inreda brandfritt arkiv. På vissa håll skulle en sådan skyldighet för närvarande svårligen kunna fullgöras. Däremot torde i skyldigheten att hålla kansli under alla förhållanden få anses ingå skyldighet att för brandsäker förvaring av värdehandlingar m. m. bekosta mindre dyrbara eller utrymmeskrävande anordningar, såsom kassaskåp eller andra brandfria skåp. Uppenbarligen borde sådana anordningar vidtagas, att fastighetsböckerna under luftskyddstillstånd kunna vid behov snabbt föras i säkerhet.

I överensstämmelse med vad nyss sagts uttalades i promemorian, att inredning och möblering samt uppvärmning, belysning och städning av kanslilokalerna borde bekostas av tingslagen. Under inredning eller möblering inbegreps exempelvis hyllor, mattor, gardiner, anslagstavla för kungörelser, dörrskyltar och dylikt. I dessa hänseenden skulle någon avvikelse icke ske från den ordning som så gott som överallt för närvarande tillämpades.

I enlighet med domsagoutredningens betänkande föreslogs i promemorian, att övriga kostnader för domarkansli skulle bestridas med statsmedel. Detta innebure, att å statsverket överfördes de häradshövdingen för närvarande åvilande utgifterna för skrivmateriel, skrivmaskiner och andra kontorsutensilier samt för de fastighetsböcker, rotlar, diariet och dylikt, vilka icke redan tillhandahölls av statsverket. Likaså skulle härigenom statsverket komma att övertaga kostnaderna för inbindning av domböcker och protokoll samt för telefon, vilka kostnader numera såsom nämnts i allmänhet bestredes av tingslagen. Även lag- och författningseditioner, prejudikatsamlingar, kommittébetänkanden och andra för domsagoarbetet erforderliga publikationer borde tillhandahållas av statsverket i nödig omfattning.

I 1 § av det vid promemorian fogade lagförslaget stadgades i enlighet med det anförda, att det ålåde tingslag att bekosta erforderliga lokaler för domsagas kansli jämte möbler och andra dylika inventarier ävensom uppvärmning, belysning och städning av lokalerna, samt att övriga kostnader för domsagas kansli, såsom för skrivmaskiner, skrivmaterialier och andra dylika förbrukningsartiklar, inbindning av domböcker och protokoll samt telefon, bestredes av statsverket.

Det anmärktes i promemorian att den sålunda föreslagna fördelningen av kostnaderna för domarkansli mellan statsverket och tingslagen för de flesta tingslag syntes medföra vissa lättnader i förhållande till nuvarande ordning.

I 2 § i förslaget upptogs, för det fall att domsaga omfattade flera tingslag, regler om fördelning av kostnaderna för domarkansliet mellan tingslagen. Enligt dessa bestämmelser skulle, där ej särskilda skäl till annat föranledde, de kostnader som enligt 1 § åvilade tingslag gäldas av tingslagen gemensamt. Mellan tingslagen skulle kostnaderna fördelas efter de grunder varom tingslagen överenskomme. Kunde sådan överenskommelse icke träffas, skulle ärendets avgörande ankomma på länsstyrelsen.

Beträffande dessa regler anfördes i promemorian att, såsom förut omtalats, en i viss mån olika praxis rådde i fråga om kostnadernas fördelning mellan tingslagen. Ofta fördelades kostnaderna mellan tingslagen efter antalet skattekronor. Vore kansliet inrymt i tingshus, plögade utgifterna bestridas av det tingslag som ägde tingshuset, men i de flesta fall utginge efter överenskommelse större eller mindre bidrag från det eller de övriga tingslagen. Det torde få förutsättas att liksom hittills i allmänhet överenskommelse härom komme att träffas mellan tingslagen. Förhållandena vore så växlande och så skilda synpunkter kunde läggas på hithörande spörsmål, att några allmänna föreskrifter icke lämpligen borde meddelas beträffande frågan huruvida eller efter vilka grunder ersättning skulle utgå eller denna fördelas mellan tingslagen. Särskild hänsyn måste naturligen tagas till den nuvarande ordningen för kostnadernas bestridande. Hänsyn borde även tagas till en sådan omständighet som att i anledning av indelningsändring kansliet förflyttats från tingslagets tingsställe till annan ort. I enstaka fall torde liksom nu ej kunna påfordras, att något bidrag alls utginge från visst tingslag, t. ex. om detta vore mycket avlägset beläget från kansliorten.

Enligt 3 § i förslaget skulle, om tingslag uppenbarligen åsidosatte sina skyldigheter enligt lagen, länsstyrelsen hos tingslaget göra framställning om rättelse. Vidtoges ej i anledning därav erforderlig åtgärd, ägde länsstyrelsen därom förordna.

Klagan över länsstyrelsens beslut i frågor som avsåges i lagen skulle enligt förslagets 4 § få föras hos Kungl. Maj:t i justitiedepartementet i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

Enligt 5 § i förslaget skulle närmare bestämmelser angående lagens tillämpning meddelas av Kungl. Maj:t.

I promemorian uttalades att den nya lagen borde äga tillämpning från

och med den dag då den nya löneregleringen för häradshövdingar beräknades träda i kraft, och i enlighet härmed föreslogs den 1 juli 1943 såsom dag för ikraftträdandet. I anslutning härtill anmärktes i promemorian, att det torde kunna förutsättas, att tingslagen i god tid före ikraftträdandet fattade de beslut och vidtog de anordningar rörande domarkanslierna som föranleddes av de nya bestämmelserna.

Yttrandena.

Förslaget har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga avgivna yttranden utom ett. Undantaget utgör yttrandet av länsstyrelsen i Kristianstads län som med anledning av erinringar, vilka omtalas i fortsättningen, funnit sig icke kunna tillstyrka förslaget.

Grunderna för den föreslagna fördelningen av kostnaderna mellan tingslagen och statsverket ha i allmänhet ej mött gensaga. Dock har länsstyrelsen i Norrbottens län ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke staten borde övertaga samtliga kostnader för domarkansliet. Detta spörsmål syntes emellertid böra lösas i samband med den icke ännu slutligt utredda frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten. Det torde därför enligt länsstyrelsens mening i avbidan på den slutliga prövningen av sistnämnda fråga vara lämpligt, att staten tills vidare åtog sig endast de kostnader för domarkansli, som icke avsåge kanslilokalerna jämte möbler och andra dylika inventarier eller lokalernas uppvärmning, belysning eller städning. Vidare har *drätselkammaren i Filipstad* i ett av länsstyrelsen i Värmlands län insänt yttrande förklarat, att statsverket borde övertaga jämväl kostnaderna för uppvärmning, belysning och städning av kanslilokalerna.

I samband härmed må nämnas, att *hovrätten över Skåne och Blekinge* uttalat angelägenheten därav, att den nu av den förestående löneregleringen för häradshövdingarna nödvändiggjorda behandlingen av frågan om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli icke finge verka till uppskjutande av den fullständiga lösningen av hela problemet om tingshusbyggnadsskyldigheten. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har yttrat, att det varit önskligt, att sistnämnda fråga i hela dess vidd kunnat på en gång upptagas till slutligt avgörande.

I flera yttranden ha framställts erinringar mot de bestämmelser i förslaget, som angiva den närmare innebörden av tingslagens och statsverkets skyldigheter.

Vad angår tingslagens förpliktelser har i vissa yttranden understrukits lämpligheten av att förslaget ej innehölle detaljerade bestämmelser om *kanslilokalerna* utan endast den allmänna föreskriften att tingslag skulle bekosta erforderliga lokaler. I samband härmed har emellertid såsom otillfredsställande framhållits att i förslaget ej stadgats skyldighet för tingslag att bekosta *brandfritt arkiv* i samband med domarkansliet. Sistnämnda fråga har upptagits i ett flertal yttranden, i vilka uttalats önskemål om meddelandet av en bestämmelse därom.

Svea hovrätt har erinrat, att 1936 års sakkunnigförslag innehållit tämligen detaljerade bestämmelser angående omfattningen av skyldigheten att bekosta tingshus och domarkansli samt att hovrätten i utlåtande över detta förslag uttryckt den förhoppningen, att föreskrifterna i fråga icke skulle komma att minska benägenheten att tillgodose vissa betydelsefulla ändamål, vilka ej omfattades av vad som föreslagits beträffande normalfallen. I anslutning härtill har hovrätten nu funnit det lämpligare, att enhetliga föreskrifter om storleken eller eljest om beskaffenheten av kanslilokalerna icke meddelades. Genom en sådan anordning möjliggjordes en smidigare anpassning. Emellertid ville hovrätten ifrågasätta, huruvida icke tingslag under alla förhållanden borde vara skyldigt att låta inreda brandfritt arkiv. Tidsläget nödvändiggjorde visserligen den största sparsamhet med allmänna medel. Å andra sidan framstode dock, ej minst på grund av tidsläget, behovet av ett effektivt brandskydd såsom mer trängande än någonsin. Hänsyn borde även tagas till de högst betydande kostnader, som nedlagts å de nya fastighetsböckerna. I detta sammanhang ville hovrätten erinra om den framställning angående bevarande av fastighetsböckernas innehåll genom fotografering, som den 28 juli 1941 gjordes av hovrättens president och sedermera tillstyrkts i yttranden av övriga hovrätter. Den i nämnda framställning förordade åtgärden bleve tydligen särskilt angelägen, om skyldigheten att tillhandahålla brandfritt arkiv ställdes på framtiden.

Göta hovrätt har hemställt att bestämmelsen i 1 § erhöles sådan avfattning, att däri komme till tydligt uttryck förpliktelsen för tingslag att anordna brandsäker förvaring för fastighetsböcker, arkivalier och värdehandlingar. I detta hänseende har hovrätten anfört:

I 1936 års förslag upptogs en föreskrift härom. Enligt denna skulle kansliet, där icke förhållandena till annat föranledde, innehålla arkiv, som möjliggjorde brandsäker förvaring av fastighetsböcker, arkivalier och av den rättssökande allmänheten inlämnade handlingar. Ur rättssäkerhetens synpunkt är det mycket betydelsefullt, att kansliet blir tillfredsställande inrett i detta avseende. I den mån lagen reglerar innehållet av de tingshusbyggnadsskyldiges förpliktelser, bör därför av densamma tydligt framgå, att en förpliktelse i detta hänseende föreligger. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i de olika domsagorna kan visserligen förpliktelsen ej för alla domsagor fastslås i den omfattning, som ur säkerhetssynpunkt vore mest önskvärd, eller ens göras ovillkorlig, men att förpliktelsen finnes och att endast särskilda omständigheter, t. ex. i fråga om platsen för kansliet, kunna föranleda undantag från densamma bör enligt hovrättens uppfattning framgå av lagen.

Upptagandet av skyldighet för tingslag att hålla brandfritt arkiv har även ifrågasatts av *hovrätten över Skåne och Blekinge*, som tillägger att i de fall, då skyldigheten lämpligen icke kunde komma till fullgörande, det borde ankomma å Kungl. Maj:t att efter ansökan medgiva anstånd med åliggandet. Hemställan av denna innebörd har även framställts av *hovrätten för Övre Norrland* som, efter att ha återgivit promemorians innehåll i fråga härom, anfört:

Med hänsyn till den synnerliga vikten av ett såvitt möjligt fullgott arkivskydd är det beklagligt, om förhållandena ej skulle tillåta att man nu införde

ett lagstadgande därom, att tingslags skyldighet att hålla kansli innefattar skyldighet att i anslutning till själva kansliet inrätta brandfritt arkiv. De anspråk man enligt den återgivna motiveringen bör ha å tingslaget i nu ifrågasatt avseende äro, redan de, så pass stora, att det förefaller ej vara alltför djärvt att taga steget fullt ut på nämnt sätt. Det ifrågasatta lagstadgandet bör emellertid, eftersom så synes nödvändigt, modifieras genom ett tillägg, varigenom tingslag skulle på framställning kunna med hänsyn till särskilda förhållanden av Kungl. Maj:t beredas nödig lättnad i skyldigheten att inrätta arkiv. Med dylika regler skulle garanti vinnas för att på detta viktiga område så mycket som möjligt bleve åstadkommet.

Bland de skäl, som föranlett *länsstyrelsen i Kristianstads län* att icke tillstyrka förslaget, har även anförts, att detta icke innehölle någon rättslig reglering av frågan om brandsäker förvaring av fastighetsböcker m. m. där dessa förvarades annorstädes än i tingshus. Detta vore enligt länsstyrelsens mening högst betänkligt. Även om för närvarande svårigheter mötte att inreda tillfredsställande arkivlokaler, syntes det dock böra övervägas, huruvida icke de tingshusbyggnadsskyldige borde åläggas att inom en lämpligt avvägd övergångsperiod ställa brandsäkert arkiv till förfogande. Länsstyrelsen har ytterligare anförts:

Med hänsyn till den otillfredsställande beskaffenheten — särskilt ur brandskyddssynpunkt — av Östra Göinge, Villands samt Gälds och Albo domsagors till staden Kristianstad förlagda kanslier anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 14 februari 1941 länsstyrelsen att med de tingshusbyggnadsskyldige i nämnda domsagor till behandling upptaga frågan om åtgärder för åstadkommande av i anmärkta hänseenden tillfredsställande dylika lokaler. Vid berörda sammanträde uttalades från flera håll nödvändigheten av att brandsäkra arkiv anskaffades till de olika kanslilokalerna men några åtgärder hava såvitt länsstyrelsen har sig bekant icke därefter vidtagits av vederbörande tingshusbyggnadsskyldige, varför brandskyddet för dessa domsagors arkivalier fortfarande är att betrakta som otillfredsställande. Det är uppenbart att så länge uttryckliga bestämmelser saknas om vem som bär det ekonomiska ansvaret för brandskyddet inom domarkanslien, man icke kan vänta sig att denna fråga skall ernå en tillfredsställande lösning på frivillighetens väg i alla de säkerligen ej sällan förekommande fall, där en betryggande förvaring av arkivhandlingar nu icke förekommer.

Även *svenska stadsförbundets styrelse* har mot förslaget erinrat att fordran på brandfritt arkiv syntes böra uppställas.

I flera yttranden har berörts frågan om skyldighet för tingslaget att bekosta nödig *vakthållning*. En bestämmelse härom har påyrkats av *Svea och Göta hovrätter*, av vilka den senare anförts:

I 1936 års förslag upptages avlönande av vaktmästare såsom en förpliktelse åliggande i domsagan ingående tingshusbyggnadsdistrikt. Även enligt det av 1937 års domsagoutredning avgivna betänkandet förutsattes, att avlönande av vaktmästare skall åvila vederbörande tingslag. I förevarande lagförslag är kostnaden för vaktmästare ej upptagen på annat sätt än enligt 1 § första stycket tingslaget skall bekosta uppvärmning och städning av lokalerna. I en tingshusvaktmästares åligganden ingå emellertid — förutom eldning och städning samt tjänstgöring vid tingsammansträdena — även en del göromål, som sammanhånga med kansliarbetet, såsom hämtning och avlämnande av postförsändelser samt uträttande av diverse ärenden. Bestäm-

melserna i 1 §, tolkade efter ordalagen, kunna giva anledning till den uppfattningen, att avlöning till vaktmästare i den mån den utgör ersättning för sistnämnda bestyr skulle åvila statsverket, vilket emellertid icke torde vara avsett. Hovrätten hemställer, att stadgandet omredigeras, så att därav tydligt framgår, att avlöande av vaktmästare, där sådan finnes, helt skall åvila vederbörande tingslag.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har uttalat att till förebyggande av framtida tvistigheter rörande avlöning åt erforderlig vaktmästare borde åtminstone i motiven inflyta ett bestämt uttalande angående tingslagens skyldighet i detta hänseende. *Hovrätten för Övre Norrland* har yttrat att, såvitt anginge behovet av vaktmästarhjälp för kanslibestyren, syntes enligt förslaget tingslaget och statsverket bliva skyldiga tillgodose behovet till särskilda andelar, allteftersom vaktmästarhjälpen avsåge uppvärmning, belysning och städning av kansliokalerna eller biträde med det löpande kansliarbetet. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har anfört:

I flertalet domsagor i riket finnes för närvarande tingsvaktmästare anställd, vars avlöning bestrides av tingshusbyggnadsskyldige och som har till åliggande — förutom att ombesörja eldning och städning samt utöva tillsyn över häradets tingshus — att under rättens sammanträden biträda vid ordningens upprätthållande, att efter ordförandens anvisningar utropa målen, att gå domstolspersonalen tillhanda i tjänsteärenden, att lämna rättssökande allmänhet och åhörare erforderliga upplysningar, att mottaga och vidarebefordra ankommande försändelser och telefonbud o. s. v. Mellan tingsammansträdena ankommer på tingsvaktmästaren att ombesörja uppsättande av kungörelser och anslag å rättens dörr, nedtaga anslag, som ej vidare erfordras, ombesörja hämtning av arkivhandlingar från tingshusarkivet och, där kansliet är beläget å annan ort, översända desamma till kansliet m. m. dylikt. I de fall, där kansliokalerna äro förlagda vid tingsstället, tjänstgör vaktmästaren jämväl som postbud för domarkansliet. Om denna oumbärliga tjänsteman innehåller förslaget intet. *Föreningen* hemställer, att i lagen om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli stadgas skyldighet för tingslag att anställa och avlöna vaktmästare med skyldighet att tillhandagå domaren vid tingen och att på hans uppdrag å tingsstället utföra budbäring och liknande ärenden i tjänsten.

I fråga om statsverkets skyldigheter har i flera yttranden framhållits önskvärdheten av uttrycklig föreskrift om skyldigheten för statsverket att bekosta erforderlig litteratur. Erinringar i denna riktning ha gjorts av *Svea hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge* och *länsstyrelsen i Östergötlands län*. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har härom anfört:

I den uppräknig, varigenom i 1 § exemplifierats de kostnader, som skulle bestridas av statsverket, har icke medtagits de i promemorian omnämnda kostnaderna för anskaffande av nödig litteratur, såsom »lag- och författningseditioner, prejudikatsamlingar, kommittébetänkanden och andra för domsagoarbetet erforderliga publikationer». Med hänsyn till den betydelse tillgången till sådan litteratur har för domsagoarbetets behöriga skötsel, synes även denna kostnad böra vid exemplifiering omnämnas. Då härigenom lagt texten emellertid skulle onödigt betungas, anser föreningen riktigare att icke någon uppräknig av kostnaderna sker och att följaktligen i 1 § andra stycket allenast stadgas, att »övrige kostnader för domsagas kansli bestridas av statsverket».

I anledning av den föreslagna bestämmelsen i 2 §, att i domsaga som bestode av flera tingslag kostnaderna för domarkansliet skulle fördelas mellan tingslagen efter de grunder varom de överenskomme, har *länsstyrelsen i Västmanlands län* anfört:

I fråga om fördelning av kostnaderna för domarkansliet i sådana fall, där domsaga omfattar flera tingslag, torde, med hänsyn till de olika förhållanden, som kunna tänkas bli avgörande för en sådan fördelning, några generella regler härutinnan icke vara möjliga att uppställa. Dock synes det vara på sin plats, att bestämmelser utfärdas om skyldighet för vederbörande att härom träffa avgörande och om de maktmedel, som böra tillförsäkras det allmänna att framtinga sådant avgörande. Mot de i sådant syfte nu föreslagna lagbestämmelserna har *länsstyrelsen* ingen annan erinran att göra än att, med hänsyn till det redan nu mycket vanliga sättet att fördela dessa kostnader efter antalet skattekronor, 2 § första stycket i lagförslaget gives den innebörden att, därest ej annan grund av tingslagen överenskommes, fördelningen skall ske efter antalet skattekronor.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har funnit det önskvärt att allmänna riktlinjer till ledning för den länsstyrelserna enligt 2 § åliggande prövningen angåves i de närmare bestämmelser angående lagens tillämpning, som enligt 5 § vore avsedda att utfärdas av Kungl. Maj:t.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har riktat erinran mot föreskriften att, i händelse tingslagen ej kunde överenskomma om kostnadsfördelningen, ärendets avgörande skulle ankomma på länsstyrelsen. Det förefölle vida lämpligare att avgörandet centraliserades hos Kungl. Maj:t. Härigenom ernådades enhetlighet i bedömandet, vilket säkerligen icke kunde bli fallet, därest samtliga länsstyrelser skulle besluta.

I fråga om de i 3 § upptagna bestämmelserna för det fall att tingslag uppenbarligen åsidosatte sina skyldigheter enligt lagen, har i några yttranden hemställts att närmare bestämmelser meddelades om huru länsstyrelsen skulle förfara därest tingslaget icke åtydde länsstyrelsens förordnande. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har ifrågasatt, om det icke för att giva nödig effektivitet åt länsstyrelsens förordnande vore lämpligt att i 3 § införa en bestämmelse, motsvarande den som funnes i 14 § lagen om polisväsendet i riket, om rätt för länsstyrelsen att förelägga och utdöma lämpligt vite. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* har beträffande vitesföreläggande framhållit att frågan därom torde böra giva anledning till närmare övervägande med hänsyn till det stora antalet i tingslaget ingående kommuner. Enligt länsstyrelsens mening torde det förhålla sig så, att vitesföreläggande icke kunde tillgripas med hänsyn till svårigheterna att utkräva vitet. Härjämte har länsstyrelsen framställt frågan, huruvida länsstyrelsen kunde på tingslagets bekostnad låta verkställa försummade arbeten. Jämväl *länsstyrelsen i Malmöhus län* har funnit det knappast lämpligt att använda vitesföreläggande samt härom anfört:

Endast ett synnerligen stort vitesbelopp skulle kunna, sett från ekonomisk synpunkt, leda till målet, och proceduren med uttagande av vite genom dess uttaxering på tingshusbyggnadsskyldige i den ordning, som stadgas i Kungl. förordningen den 30 juni 1933 om debitering och uppbörd av

tingshusmedel, verkar mindre tilltalande. Länsstyrelsen anser att det skulle vara bättre, om i författningen klart utsades att länsstyrelsen i händelse av tredska skulle ombesörja vidtagande av åtgärderna och uttaxerande av kostnaderna. Tingshusbyggnadsskyldige erhöle då av författningen tydligt besked om de åtgärder, som kunde väntas bliva vidtagna.

Hovrätten över Skåne och Blekinge samt *hovrätten för Övre Norrland* ha hemställt att ordet »uppenbarligen» måtte utgå ur 3 §, därvid sistnämnda hovrätt yttrat att, om tingslag på ett fullt påvisbart sätt åsidosatte sina förpliktelser, detta syntes böra vara tillräcklig anledning till ingripande av länsstyrelsen, även om pliktförsummelsen icke kunde anses framträda på ett uppenbart sätt.

Med avseende å 2 och 3 §§ i förslaget har vidare *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anført att bestämmelserna däri vore så avfattade, att de gäve intryck av att länsstyrelsen skulle hava att ex officio följa tingslagens åtgöranden, med andra ord äga skyldighet ingripa även utan inkomna anmälningar eller framställningar från tingslag eller häradshövding. Då en dylik övervakning från länsstyrelsens sida icke kunde anses lämplig och väl icke heller vore avsedd, borde bestämmelser om initiativet i de i 2 och 3 §§ berörda fallen intagas antingen direkt i dessa paragrafer eller i de tillämpningsbestämmelser, som enligt 5 § vore avsedda att meddelas av Kungl. Maj:t.

Ändringar i lagen om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.

Tidigare utredningar.

I samband med frågan om stads förening med domsaga i judiciellt avseende ha uppkommit vissa spörsmål rörande tingslagens egendom. Dessa ha bl. a. gällt skyldighet för stad att utgiva ersättning till tingslag för andel i redan befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom.

Några bestämmelser till ledning för avgörandet av dylika frågor finnas ej i lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende. I 1 § av denna lag stadgas, att Konungen, på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke, äger förordna att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga. Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes, som skall vara lagfaren, må enligt 2 § Konungen, när borgmästartjänsten är ledig, även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela förordnande som nyss nämnts, under förutsättning bland annat att ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden. I 3 § stadgas, att innan förordnande meddelas enligt 2 § fullständig utredning skall företagas angående åtgärdens verkningar med avseende å rättsvården samt stadens förvaltning och ekonomi, varvid särskilt skall utredas vilka utgifter kunna uppstå för staden genom förpliktelse att bidra till hållande av tingshus.

Utredningen skall verkställas av länsstyrelsen, som, där det finnes erforderligt, äger förordna utredningsman till sitt biträde. Särskild utredningsman har regelmässigt brukat utses i dessa ärenden. Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola enligt 5 § meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening med domsaga må föranleda.

I den proposition (nr 206) som ligger till grund för 1932 års lag anförde chefen för justitiedepartementet bland annat, att vid den utredning som skulle föregå förordnandet om rådhusrätts indragning borde särskilt beaktas de utgifter som kunde bliva erforderliga för staden, därest denna bleve nödsakad att taga del i kostnaderna för byggande och underhåll av tingshus. Första lagutskottet upprepade detta uttalande i sitt av riksdagen godkända utlåtande över propositionen.

Vid utredningar som verkställts om stads läggande under landsrätt har i regel fråga uppkommit om skyldighet för staden att erlægga lösen för andel i tingshus eller andra för rättsvården avsedda tillgångar i det tingslag med vilket staden skolat förenas. Det förekommer emellertid även exempel på att sådan inlösningskyldighet icke blivit från tingslagets sida ifrågasatt. Någon gång ha de tingshusbyggnadsskyldiga yrkat, att staden skulle ersätta tingslaget kostnaderna för viss ombyggnad av kansli- och arkivlokaler, vilken föranletts av sammanslagningen. I de flesta fall synas utredningsmännen hava utgått från att skyldighet för staden att lösa in sig i tingslagets behållna förmögenhet skulle föreligga. Vid försök att beräkna lösenbeloppets storlek ha utredningsmännen i allmänhet utgått från att det skall bestämmas med ledning av förhållandet mellan skattekrönornas antal i staden och tingslaget. I vissa fall har dock en för staden fördelaktigare fördelningsgrund förordats.

Av de städer med egen jurisdiktion, som hittills i judiciellt hänseende förenats med domsaga, ha Eksjö, Gränna, Kungälv, Lysekil och Örnsköldsvik icke erlagt lösenbelopp eller annan ersättning av nu ifrågavarande slag. I Skövde och Östhammar byggdes i samband med regleringen ett nytt tingshus, vartill respektive städer bidrogo med vissa andelar. Beträffande Arboga framställdes krav på ersättning från ett av domsagans tingslag, men dessa krav avvisades av staden och någon överenskommelse har ej träffats. Städerna Hedemora och Säter ha erlagt vissa belopp till utvidgning av arkivutrymmena i tingshuset. Städerna Falkenberg, Kungsbacka, Marstrand, Skänninge och Öregrund ha erlagt vissa belopp såsom lösen för tingslagens egendom.

Det må här anmärkas, att beträffande ekonomiska frågor som uppkomma vid kommunal indelningsändring särskilda bestämmelser givas i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och eklestastisk indelning. De av en indelningsändring berörda kommunernas inbördes ekonomiska förhållanden skola enligt lagens 4 § ordnas genom uppgörelse, som fastställas av Konungen i sammanhang med förordnande om

ändringen; dock må uppgörelse i visst avseende kunna, där Konungen så bestämmer, senare verkställas i den ordning och enligt de grunder som i förordnandet angivas. I 5 § meddelas särskilda bestämmelser hur det vid en indelningsändring skall gå med rätten till mark som är utlagd till allmänna vägar, gator och torg. Därefter föreskrives i 6 § att andra kommunala tillgångar ävensom kommunala förbindelser må, där kommunen genom indelningsändringen delas, antingen tilläggas endera av de ändrade eller nybildade kommunerna eller mellan dem fördelas, efter ty skäligen prövas med hänsyn till förhållandet i beskattningsföremål eller invånarantal mellan de områden, i vilka den äldre kommunen delats, eller till annat förhållande, som må anses bestämmande för vardera området andel i den äldre kommunens tillgångar och förbindelser. Där särskilda omständigheter därtill föranleda, må vid uppgörelse träffas bestämmelse, varigenom kommunal tillgång eller förbindelse tillägges allenast del av ändrad eller nybildad kommun. Har vid fördelning av tillgångar eller förbindelser endera av de ändrade eller nybildade kommunerna övertagit större andel av tillgångarna eller förbindelserna än som med hänsyn till fördelningen i övrigt skäligen må anses belöpa å densamma, bör enligt 8 § utjämning ske genom ersättning i penningar. Där ej annat föranledes av stadgandet i 5 § eller blivit vid uppgörelse som i 6 § sägs bestämt, gäller enligt 10 §: att då kommuns område ökas kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomma den ökade kommunen; att då kommuns område minskas kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomma den minskade kommunen; samt att då kommun införlivas med annan kommun eller ingår i nybildad kommun kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomma den ökade eller nybildade kommunen. Med kommun förstås i 1919 års lag landskommun, köping med egen kommunalförvaltning samt stad.

Hithörande frågor ha upptagits till behandling vid 1936 års utredning om tingshusbyggnadsskyldigheten. Det av de sakkunniga framlagda förslaget till lag om tingshusbyggnadsskyldighet innehåller sålunda en föreskrift av innebörd, att om vid förändring av häradsrätts domsområde uppgörelse mellan de tingshusbyggnadsdistrikt eller särskilda kommuner, som beröras av förändringen, icke kan träffas angående lösen av andel i redan befintligt tingshus eller i annan tingshusbyggnadsdistrikt tillhörig egendom, frågan skall hänskjutas till Konungens avgörande. I motiveringen anfördes därom, att i samband med stads förenande med domsaga i judiciellt hänseende fråga kunde uppkomma angående eventuell inlösningskyldighet från stadens sida i tingshus eller tingshusfond, som ägdes av det tingshusbyggnadsdistrikt, vari staden skulle uppgå. Då stadgandet i 5 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt hänseende icke torde ha avseende å dylika ekonomiska frågor, hade det ansetts nödigt att införa särskild bestämmelse i ämnet. Fråga om inlösningskyldighet kunde även uppkomma vid sammanslagning av tingslag eller delar av tingslag. Hithörande frågor vore av den beskaffenhet, att de borde omedelbart avgöras av Kungl. Maj:t.

I yttrande över de sakkunnigas förslag i denna del anförde svenska stadsförbundet bl. a., att då avgörandet icke skulle behöva föreligga innan beslutet om landsrättsförläggningen avgjorts, förslaget icke lämnade någon garanti för tingshusbesvärets behöriga beaktande, när det gällde bedömandet av landsrättsförläggningens ekonomiska innebörd. Vidare anmärktes att regler saknades för de uppkommande tvistefrågornas lösning.

Frågan har sedermera upptagits av 1940 års lagtima riksdag, som i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 317) begärt utredning av frågan om det ekonomiska mellanhavandet mellan stad som förenades med tingslag och de tingshusbyggnadsskyldiga i tingslaget.

Skrivelsen var föranledd av motioner, i vilka bl. a. anfördes, att mot en skyldighet för staden att utge ersättning till tingslaget för andel i tingshus m. m. talade det faktum, att övriga tingshusbyggnadsskyldiga en dylik ersättning förutan inhöstade enbart fördelar av att stadens skatteunderlag tillkommit, varigenom ofta en betydande nedsättning av utdebiteringen av tingshusmedel möjliggjordes. En jämförelse med en vanlig kommunal indelningsändring gäve samma resultat. När en landskommun inkorporerades med en stad och sålunda utbrötes ur ett tingshusbyggnadsdistrikt, behövde den på grund av stadgande i 10 § indelningslagen icke erlagga någon ersättning för att dess invånare utan vidare bleve delaktiga i t. ex. stadens rådhus, och detta fastän landskommunen icke tillförde staden några tillgångar från tingshusbyggnadsdistriktet. När en stad förenades med domsaga, borde huvudregeln vara, att varken staden eller dess invånare eller övriga tingshusbyggnadsskyldiga skulle behöva erlagga någon ersättning därför att stadens invånare bleve tingshusbyggnadsskyldiga och därmed delaktiga i övriga tingshusbyggnadsskyldigas behållna tillgångar. Det vore likväl tänkbart, att undantag från huvudregeln i vissa fall kunde behöva göras. Så t. ex. kunde det vara skäligt, att tingshusbyggnadsskyldiga, som i avvaktan på att stad skulle förenas med domsagan uppskjutit sedvanlig amortering av skulder, utdebiterat oskäligt låga belopp och därigenom ådragit sig skulder e. d., ålades utge ersättning till staden. Under här antydda förutsättningar torde det kunna uppdragas åt Kungl. Maj:t att fatta beslut rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan stad som förenades med domsaga och domsagans tingshusbyggnadsskyldiga.

Över motionerna inhämtade första lagutskottet utlåtande från Svea hovrätt samt styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

Svea hovrätt tillstyrkte att i lag föreskrevs, att inlösningsfrågan skulle regleras genom Kungl. Maj:ts beslut och anförde bland annat:

Så föga utvecklade som reglerna i detta ämne överhuvud vore, kunde det knappast väcka förvåning, att bestämmelser saknades angående verkningarna av ändringarna i denna art av kommunal indelning. Ehuru 1919 års lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning ej hade avseende på dessa fall, låge det nära till hands att här tillämpa lagens i 10 § uttalade ledande principer: att då kommuns område ökades, kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomme den ökade kommunen; att då kom-

muns område minskades, kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomme den minskade kommunen; samt att, då kommun införlivades med annan kommun eller inginge i nybildad kommun, kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomme den ökade eller nybildade kommunen. Såvitt anginge stads förenande med tingslag, skulle detta innebära, att staden bleve utan lösen delaktig i tingshus och övriga tillgångar, men också medansvarig för tingslagets förbindelser; utskylderna skulle efter föreningen drabba alla kommunalskattepliktiga i det utvidgade tingslaget efter samma grund. En sådan ordning kunde också i det enskilda fallet framstå såsom naturlig och billig. I ett betydelsefullt hänseende skilde sig emellertid den indelningsändring varom här vore fråga från normalfallen. Då en primärkommun förenades med en annan, förde båda regelmässigt med sig ett överskott av tillgångar. Vid inkorporering av ett mindre område kunde väl händelsen vara en annan, men då förhölle det sig i stället så, att vad som vunnes genom delaktigheten i den kommuns tillgångar, med vilken området inkorporerades, hade sin motsvarighet i vad som förlorades genom utbrytningen ur det tidigare sammanhanget. På motsvarande sätt förhölle det sig i regel också, då två tingslag förenades till ett eller då en del av ett tingslag överflyttades till ett annat eller inkorporerades med en stad som hade egen jurisdiktion; de sammanslagna tingslagen tillförde i regel den nya enheten var sitt tingshus, låt vara att oftast blott det ena skulle användas för rättsskipningen, och det inkorporerade området förlorade sin delaktighet i en byggnad och finge i stället del i en annan. Då en stad förenades med ett tingslag, komme däremot rådhuset ej att tillhöra det utvidgade tingslaget, utan rådhusrättens lokaler frigjordes i regel för andra uppgifter, vilket kunde innebära en icke obetydlig fördel för staden.

Förutom i det fall att stadens förenande med tingslaget föranledde ett behov av ny- eller tillbyggnad av tingshus, kunde en från den ledande grundsatsen i 1919 års lag avvikande reglering vara påkallad exempelvis därav, att tingslaget samlat en nybyggnadsfond, i vilken staden ej skäligen borde bliva delaktig. Såsom motionärerna framhållit vore det å andra sidan tänkbart, att tingslagets byggnadsskyldiga i avvaktan på föreningen uppskjutit sedvanlig amortering av skulder, utdebiterat alltför låga belopp och därigenom ådragit sig skulder och att på den grund staden kunde hava skäligt anspråk på kompensation. Något sådant fall hade hovrätten sig emellertid ej bekant.

Om en förening komme till stånd utan att frågor av denna art vunnit sin lösning, torde en sådan knappast stå att vinna genom en vädjan till domstol. Frånsett spörsmålet vilken rättsgrund skulle kunna anföras till stöd för en talan om utjämning, torde hinder ur processuell synpunkt möta mot en rättegång mellan de båda intressentgrupper, om vilka här vore fråga, sedan vardera gruppen förlorat egen organisation genom att uppgå i det nybildade tingslaget. Kunde ej godvillig uppgörelse träffas, torde sålunda följden bliva att någon utjämning ej komme till stånd.

Hovrätten funne det vara önskligt att nu berörda frågor löstes genom ut-

tryckliga lagbestämmelser. Spörsmål om inlösen väcktes snart sagt i varje ärende beträffande stads förenande med domsaga och hade sålunda stor praktisk betydelse.

Hovrätten hyste tvivel beträffande lämpligheten att i lag fixera allmänna riktlinjer för prövningen av frågor om inlösen i tingslagets egendom och om indelningsändringens ekonomiska verkningar i det hela. Så växlande som förhållandena här kunde vara, skulle sådana bestämmelser knappast erbjuda någon verklig vägledning, men väl kunde de lägga ur skilda synpunkter besvärande band på Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Något behov av regler härutinnan syntes icke vara ådagalagt.

Svenska stadsförbundets styrelse tillstyrkte bifall till motionerna och underströk särskilt, att i regel varken staden eller dess invånare eller övriga tingshusbyggnadsskyldiga borde behöva erlägga någon ersättning därför att stadens invånare bleve tingshusbyggnadsskyldiga och därmed delaktiga i övriga tingshusbyggnadsskyldigas behållna tillgångar. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* tillstyrkte en utredning under åberopande att åtgärder borde vidtagas till förekommande av nu rådande osäkerhet på området.

I det utlåtande av *första lagutskottet* (nr 41) som åberopades i riksdagens skrivelse anfördes bl. a. följande:

Enligt gällande lag skulle, innan förordnande meddelades om stads förening med domsaga utan att samtycke från stadens sida föreläge, fullständig utredning ha verkställts, bland annat angående åtgärdens verkningar med avseende å stadens ekonomi. Denna utredning skulle, enligt uttryckligt lagstadgande, särskilt avse bland annat vilka utgifter som kunde uppstå för staden genom förpliktelse att bidraga till hållande av tingshus. Detta uttryck torde syfta på de framtida årliga utgifter för rättsvården som kunde komma att falla på det tingslag, med vilket staden införlivades, eller på staden själv, om den skulle bilda eget tingslag. Vid utredningarna hade regelmässigt jämväl uppkommit ett annat spörsmål av ekonomisk natur som hänförde sig till förhållandet mellan staden och vederbörande tingslag, nämligen huruvida staden vore skyldig att till tingslaget utgiva ersättning med ett engångsbelopp för att vinna delaktighet i tingshus eller andra tingslagets tillgångar. Säkra hållpunkter saknades för avgörande av frågan huruvida sådan skyldighet i princip kunde anses föreligga. Till stöd för ståndpunkten att staden utan erläggande av något engångsbelopp ägde vinna delaktighet i tingslagets tillgångar kunde åberopas den huvudregel, som funnes fastslagen i 10 § lagen om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, att då kommun införlivades med annan kommun eller inginge i nybildad kommun, kommunens tillgångar och ansvarigheten för dess förbindelser tillkomme den ökade eller nybildade kommunen. Enligt det lagförslag som framlagts av sakkunniga angående revision av bestämmelserna om tingshusbyggnadsskyldigheten skulle emellertid, därest vid förändring av häradsrätts domsområde uppgörelse icke kunde träffas angående lösen av andel i tingshus eller annan egendom, frågan hänskjutas till Konungens avgörande. Denna bestämmelse syntes snarast

vara byggd på den uppfattningen, att skyldighet föreläge för staden att lösa in sig. Vid en närmare utredning av nyssnämnda principfråga komme det sannolikt att visa sig, att någon allmängiltig regel icke kunde uppställas, utan torde avgörandet få träffas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Sådana särskilda omständigheter kunde vara, att tingslaget samlat nybyggnadsfond eller med tanke på en kommande sammanslagning nedlagt kostnader på kansli- och arkivlokalernas utökning, eller ock i avvaktan på beslut om införlivning använt upplånade medel för ändamål som bort täckas genom utdebitering. Den nu rådande oklarheten i principfrågan försvårade givetvis möjligheterna till en frivillig uppgörelse mellan de berörda intressentgrupperna. Därest enighet mellan dessa skulle råda därom, att en engångsersättning skulle erläggas, visade sig nya svårigheter när det gällde att finna en norm för bestämmande av ersättningens storlek. Vid den utredning som städse föreginge en judiciell förändring av ifrågavarande slag vore det en uppgift för utredningsmannen att vid sin undersökning av de ekonomiska verkningarna av en ifrågasatt sammanslagning söka komma fram till en lösning. Vanligen hade han därvid till grund för sina beräkningar lagt det antagandet, att inlösningskyldighet föreläge för staden. Vid bedömandet av frågan vilka ekonomiska bördor införlivning kunde medföra för staden hade han icke någon fast grund i denna del utan måste röra sig med osäkra faktorer. Att märka vore att det härvidlag kunde gälla belopp av den storleksordning att de kunde äga avgörande inflytande på ärendets slutliga prövning. I vissa fall träffades uppgörelse mellan intressenterna på grundvalen av den förebragta utredningen. Där så ej skedde kunde, sedan Konungen meddelat beslut om stadens förenande med tingslaget, osäkerhet rörande det ekonomiska mellanhavandet kvarstå och vålla stridigheter. Konungen plögade nämligen icke i sitt beslut meddela föreskrifter angående ekonomiska spörsmål av denna art. Huru den erforderliga regleringen vid bristande enighet skulle åvägbringas under nu gällande ordning hade varit föremål för delade meningar. Enligt utskottets uppfattning föreläge ett klart behov av lagbestämmelser på förevarande område och utskottet tillstyrkte för den skull utredning i saken. Utskottet funne ej anledning att nu taga ståndpunkt i frågan om det närmare innehållet i dessa bestämmelser. Av vad utskottet redan anfört torde emellertid framgå lämpligheten av att det ekonomiska mellanhavandet mellan staden och domsagan reglerades i samband med beslutet om stadens införlivning med domsagan.

Promemorian.

Beträffande spörsmålet om skyldighet för stad att vid förening i judiciellt avseende med domsaga erlægga ersättning till tingslag för andel i befintligt tingshus och annan tingslagets egendom uttalades i promemorian, att erfarenheten visat att frånvaron av bestämmelser härom vållat vissa svårigheter. I de flesta fall då förening av stad med domsaga ägt rum hade krav framställts från tingslag om ersättning av staden i nämnda hänseende. Frågan

hade regelmässigt upptagits till behandling vid den utredning rörande de ekonomiska verkningarna för staden, som föregått förordnandet om förläggande av staden under landsrätt. Uppgörelse hade träffats i alla fall utom ett, delvis efter olika grunder. I flera fall hade tingslagen avstått från ersättning.

Det syntes lämpligt att hithörande frågor reglerades i samband med beslutet om stadens införlivande med domsagan. Beträffande det sätt på vilket frågor av denna art borde lösas torde enligt promemorian de synpunkter böra godkännas, som Svea hovrätt framfört i sitt yttrande till 1940 års lagtima riksdag. Då tingslag icke bleve delaktigt i någon stadens egendom, torde 1919 års lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning icke vara ägnad att tjäna till ledning. Några allmängiltiga regler i ämnet syntes med hänsyn till de skiftande förhållandena icke kunna uppställas, utan avgörandet borde träffas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Det måste därvid mer eller mindre bliva fråga om en skälighetsbedömning. Hänsyn borde tagas exempelvis till om staden hade fullt lämpliga domstolslokaler i rådhuset samt till de förmåner tingslaget i ekonomiskt hänseende komme att åtnjuta genom att tingshuset för framtiden underhålles jämväl av stadens tingshusbyggnadsskyldiga. Det syntes ej lämpligt att låta dessa frågor prövas av domstol, utan prövningen borde i stället, på sätt även 1936 års utredning om tingshusbyggnadsskyldigheten föreslagit, överlämnas till Kungl. Maj:t. En garanti mot att städerna härigenom komme att bliva oskäligt betungade låge däri, att enligt 1932 års lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende landsrättsförläggning icke kunde ske utan samtycke av stadsfullmäktige, därest åtgärden medförde ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

Bestämmelser i nu angivet syfte föreslogos skola införas i 1932 års lag. I 3 § skulle enligt förslaget under punkt 8 stadgas, att utredningen rörande kostnaderna för landsrättsförläggningen även skulle omfatta, huruvida och i vad mån staden skulle utgiva ersättning till tingslag för andel i befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom. I 5 § föreskrevs, att vid Kungl. Maj:ts förordnande om rådhusrätts upphörande tillika skulle meddelas erforderliga bestämmelser rörande frågan huruvida och i vad mån dylik ersättning skulle utgå. I promemorian anmärktes, att det vore uppenbart, att om stad och tingslag träffat överenskommelse i sådan fråga, denna borde fastställas av Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till att i ett fall, då förordnande om rådhusrätts upphörande redan meddelats, frågan huruvida och i vad mån ersättning av nämnda slag skulle utgå icke genom avtal eller eljest reglerats, föreslogos en övergångsbestämmelse av innehåll att erforderliga bestämmelser härom finge meddelas av Kungl. Maj:t, därest ansökan gjordes hos Kungl. Maj:t inom sex månader efter den nya lagens ikraftträdande.

Yttrandena.

Med endast få undantag har förevarande förslag i yttrandena lämnats helt utan erinran. *Göta hovrätt* har vitsordat, att frånvaron av varje lagbestämmelse beträffande frågan huruvida och i vad mån stad, som i judiciellt avseende förenas med domsaga, skulle utgiva ersättning för andel i befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom, i flera fall förorsakat olägenheter. Dessa olägenheter skulle i viss mån undanröjas genom de i lagförslaget upptagna stadgandena. Även enligt hovrättens uppfattning vore det icke möjligt att i lag uttömmande ange de grunder, efter vilka dessa frågor borde bedömas. Vid sådant förhållande torde det vara lämpligast, att de reglerades på det sätt, som i promemorian föresloges; och hovrätten finge därför tillstyrka de föreslagna ändringarna i 1932 års lag.

Rörande behovet av bestämmelser i ämnet har vidare *länsstyrelsen i Västmanlands län* anfört:

Länsstyrelsen hade egen erfarenhet av, vilka svårigheter som uppstått genom avsaknaden av bestämmelser i ämnet, när den i promemorian omfördälda frågans upptagande vid 1940 års lagtima riksdag föranletts av ett aktuellt fall i länet. I detta fall har vederbörande tingshusstyrelse hos länsstyrelsen yrkat åläggande för den landsrättsförlagda staden att till de tingshusbyggnadsskyldige utgiva visst engångsbelopp för inträde i tingshuset, var till skulle komma skyldighet för staden att för framtiden delta i de årliga kostnaderna för tingshuset. I frånvaron av någon laglig grund, varå ett sådant åläggande skolat grundas, har framställningen av länsstyrelsen avslagits, men är frågan fortfarande på grund av besvär föremål för Kungl. Maj:ts avgörande. Vid detta ärendes behandling har länsstyrelsen fått klart belägg för de svårigheter, som kunna uppstå för en stad, som får å sig riktat krav om utgivande av lösen för andel i tingshus först sedan beslutet med däri inbegripna ekonomiska villkor om landsrättsförläggningen meddelats. Med hänsyn till önskvärdheten av, att hithörande frågor regleras i samband med beslutet om stadens införlivande med domsagan, torde därför nu föreliggande förslag till lagbestämmelser vara välmotiverat, varför länsstyrelsen vill för sin del tillstyrka detsamma.

Svea hovrätt har framhållit att förslaget stode i principiell överensstämmelse med de synpunkter, hovrätten framfört i sitt förut omtalade yttrande till första lagutskottet vid 1940 års lagtima riksdag. Härtill har hovrätten knutit en erinran mot bestämmelserna i 3 § 8. i förslaget, enligt vilken utredningen vid stads förläggande under landsrätt skulle avse, huruvida och i vad mån ersättning skulle utgå till tingslaget för andel i dess egendom. Hovrätten har anmärkt, att i bestämmelsen möjligen borde uppmärksammas även sådant i nämnda yttrande diskuterat fall, då med hänsyn till det sätt, varpå de tingshusbyggnadsskyldiga kunde ha handhaft tingslagets angelägenheter, en kompensation till stadens förmån undantagsvis vore påkallad.

I några yttranden har frågan om skyldigheten för stad att i åsyftade fall utgiva ersättning upptagits till utförligare behandling. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har uttalat, att någon principiell skyldighet för stad att lösa sig in i tingslags egendom icke föreläge, och har därför förordat, att 3 § 8. er-

hölle den lydelse, att utredningen skulle avse »huruvida och i vad mån på grund av särskilda omständigheter ersättning bör utgå till tingslag för andel i befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom». Hovrätten har anfört:

I första lagutskottets utlåtande 1940 förutsattes att en närmare utredning skulle komma till stånd rörande frågan, huruvida i princip kan anses föreliggande skyldighet för stad som förenas med tingslag att lösa in sig i tingslagets tingshus och övriga egendom. Utskottet omnämnde att det lagförslag som framlagts av sakkunniga angående revision av bestämmelserna om tingshusbyggnadsskyldigheten snarast syntes bygga på den uppfattning, att en dylik skyldighet föreläge, och att vid de utredningar som städe föreginge en judiciell förändring av ifrågavarande slag utredningsmännen vanligen till grund för sina beräkningar lagt det antagandet, att staden vore inlösningskyldig.

I remitterade promemorian har icke någon utredning i nämnda principfråga förebragts utöver de yttranden som voro fogade vid utskottets utlåtande. Det upplyses blott att uppgörelse träffats i alla utom ett fall, efter delvis olika grunder, och att i flera fall tingslagen avstått från ersättning.

Hovrätten har endast haft att handlägga några få ärenden angående förening i judiciellt hänseende av stad och tingslag. Ett av dessa, vilket alltjämt är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, var särskilt belysande för frågan om betydelsen av en eventuell inlösningskyldighet. I detta fall skulle, därest en principiell sådan skyldighet för staden förelegat, med hänsyn till storleken av det belopp det här gällde, en sammanslagning av staden och tingslaget hava medfört ökad ekonomisk börda för staden i förhållande till kostnaderna för bibehållande av egen jurisdiktion, medan sammanslagningen ej skulle hava medfört dylik olägenhet, om staden ej varit inlösningskyldig. Å andra sidan skulle den ifrågasatta sammanslagningen icke i någon mån hava medfört ökad ekonomisk börda för tingslaget. Tvärtom skulle detta efter en sammanslagning hava kommit att åtnjuta förmånen av att för framtiden jämväl de tingshusbyggnadsskyldige i staden komme att deltaga i underhållet av tingshuset ävensom i amortering och räntebetaling å skuld, som kunde åvila tingslagets tingshusbyggnadsskyldige. Några billighetsskäl syntes icke föreligga att tillerkänna tingslagets tingshusbyggnadsskyldige ersättning från stadens sida. Avgörande var alltså huruvida de hade ett rättsligen grundat anspråk på sådan ersättning. Under åberopande bl. a. av den av 1940 års riksdag begärda utredningen i ämnet anhöll hovrätten i utlåtande den 4 november 1941 att tills vidare måtte anstå med beslut i fråga om den judiciella föreningen av staden och tingslaget. Om denna hemställan ej bifölles förordade hovrätten att principiellt beslut fattades om stadens förenande med tingslaget. Denna senare hemställan utgick ifrån att någon inlösningskyldighet för staden ej vore för handen.

Redan den omständigheten att Kungl. Maj:t enligt lag äger besluta om en förening i judiciellt hänseende av en stad med ett tingslag utan att såsom villkor härför uppställts att staden och tingslaget blivit överens i ersättningsfrågan, talar för att rättslig grund saknas för ett dylikt ersättningsanspråk från tingslagets sida. Det förhållandet att skattebetalarna i en sådan samfällighet som ett tingslag medverkat till åstadkommandet av ett tingshus synes icke heller i och för sig utgöra tillräcklig grund för att de utan vidare skulle erhålla ett ersättningsanspråk gentemot nya skattskyldiga, som tillkomma genom samfällighetens utvidgning. Vid inkorporering av en landskommun med en stad torde det icke ifrågakomma att landskommunen får lösa in sig i stadens rådhus. Analogier kunna däremot säkerligen hämtas från tidigare regleringar genom sammanslagning av flera tingslag till ett, men hovrätten har icke haft tillfälle att verkställa efterforskningar härutinnan.

Särskilt vid sammanslagning av olika tingslag, av vilka det ena löst sin tingshusbyggnadsfråga medan det andra försummat sin, måste en viss ekonomisk utjämning mellan de olika tingslagen mer än en gång hava funnits påkallad. På samma sätt kunna otvivelaktigt i särskilda fall omständigheterna vara sådana, att det framstår som rimligt att i samband med stads och tingslags judiciella förenande en dylik ekonomisk utjämning mellan de tidigare kommunala enheterna kommer till stånd. Hovrätten har därför intet att erinra mot uttalandet i promemorian att, utan uppställande av några allmängiltiga regler i ämnet, avgörandet bör träffas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Hovrätten vill blott hava understrukit att till grund för detta avgörande icke bör läggas någon principiell skyldighet för staden att lösa sig in i tingslagets egendom. I motsats till vad som uttalats i promemorian finner hovrätten fastmera, att de regler som finnas i 9 och 10 §§ lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning äro — ehuru icke tillämpliga — dock väl ägnade att tjäna till ledning vid ställningstagandet till de ersättningsanspråk som kunna framkomma. Synnerlig vikt bör också fästas vid det allmännas intresse av att främja sammanslagningar av småstäder och angränsande tingslag, varav följer att dylika sammanslagningar böra på allt sätt underlättas. Med hänsyn till vad nu anförts synes det hovrätten uppenbart, att prövningen av ersättningsfrågan icke bör hänskjutas till domstol utan, såsom i promemorian föreslås, bör överlämnas till Kungl. Maj:t. Någon särskild garanti mot att städerna härigenom komma att bliva oskäligt betungade torde ej vara erforderlig.

Magistraten i Filipstad har i ett av länsstyrelsen i Värmlands län insänt yttrande ifrågasatt sådan ändring i förslaget, att däri direkt uttalades den huvudregel som skulle gälla, nämligen att varken staden eller dess invånare eller andra tingshusbyggadsskyldiga skulle behöva erlägga någon ersättning för att stadens invånare bleve tingshusbyggnadsskyldiga. Härvid skulle stadgas rätt för Kungl. Maj:t att göra avvikelse från huvudregeln då omständigheterna därtill kunde giva anledning.

I ett av länsstyrelsen i Gävleborgs län insänt yttrande av *borgmästaren i Söderhamn* har denne hemställt, att 3 § 8. borde givas en sådan utformning, att den i första hand hänvisade länsstyrelsen och utredningsmannen till försök att ena parterna om en överenskommelse, som Kungl. Maj:t sedermera endast skulle ha att fastställa. Därest sådan överenskommelse icke kunde träffas men krav på ersättning föreläge, borde utredningen avse, huruvida omständigheterna föranledde till att ersättning borde utgå och i vad mån den borde utgå. Till stöd för denna hemställan, som tillstyrkts av länsstyrelsen, har i yttrandet erinrats, att förslagets utformning vore ägnad att i särskild grad stimulera de tingshusbyggnadsskyldigas intresse av att ersättning skulle utgå. Av utredningen syntes emellertid framgå, att ersättningsfrågan hittills praktiskt taget regelmässigt lösts genom överenskommelser, vilka likaledes så gott som undantagslöst innefattat, att ersättning icke skulle utgå. En sådan lösning syntes också, därest särskilda omständigheter icke borde föranleda annat, vara den rimligaste.

Svenska stadsförbundets styrelse har inledningsvis anförts:

Frågan om landsrättsförlagd stads ersättningskyldighet till tingslag vore ett spörsmål, som styrelsen vid olika tillfällen haft anledning taga ställning

till. Redan i sitt yttrande över förslaget till 1932 års lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende framhöll styrelsen, att en fullt klart utformad lagstiftning om tingshusbyggnadsskyldigheten borde föregå den då ifrågakvarande lagen. Också i sitt yttrande över 1936 års förslag till lag om tingshusbyggnadsskyldighet framhöll styrelsen, att de ekonomiska konsekvenserna av en landsrättsförläggning kunde bedömas först sedan i det aktuella fallet frågan om stadens skyldigheter gent emot tingslaget vore fullt fixerade. Det då föreliggande förslaget, som för övrigt i sin helhet avstyrktes av styrelsen, skulle icke möjliggöra ett sådant bedömande. De i promemorian omnämnda motionerna vid 1940 års riksdag gävo däremot uttryck för synpunkter på ärendet, som nära överensstämde med dem, som framförts av styrelsen och i förbundets tidskrift (se t. ex. årg. 1935 sid. 357) och motionerna tillstyrktes också av styrelsen.

Det är därför med tillfredsställelse styrelsen nu finner, att denna för ett stort antal städer betydelsefulla fråga, tio år efter tillkomsten av 1932 års lag, synes komma att bli föremål för statsmakternas slutliga ståndpunktstagande. Den redogörelse, promemorian ger för de redan föreliggande fallen, visar att behov av mera utformade föreskrifter föreligger.

Styrelsen har härefter framhållit, att mellan dess uppfattning och promemorian föreläge full överensstämmelse i två huvudpunkter, nämligen dels därom att, i fall ersättning skulle utgå till tingslaget, denna måste vara fixerad i samband med beslutet om den egna jurisdiktionens upphörande, och dels därom att avgörandet med hänsyn till de skiftande förutsättningarna måste förbehållas Kungl. Maj:t.

Däremot har styrelsen förklarat sig icke kunna biträda de anvisningar, som gäves i promemorian om sättet för hithörande frågas bedömande. Erfarenheten från de ärenden som hittills förekommit styrkte icke promemorians uttalande angående den garanti mot oskäligt betungande, som skulle följa av bestämmelserna i 1932 års lag. Styrelsen har därför påyrkat, att i lagen infördes en huvudregel, enligt vilken ersättning icke skulle erläggas. Till stöd härför har styrelsen framhållit:

I promemorian anföres i anslutning till ett yttrande av Svea hovrätt, att indelningslagen av 1919 icke är ägnad att tjäna till ledning vid lösningen av detta problem. Man skulle sålunda icke enligt 10 § i denna lag få utgå ifrån att stadens invånare utan vidare bli delaktiga i tingslagets tillgångar och skulder. Hovrätten har framhållit, att en vanlig inkorporering skiljer sig från en landsrättsförläggning i ett betydelsefullt hänseende. Om den inkorporerade delen icke medfört någon egendom eller andra tillgångar i den nya gemenskapen, motsvaras dess vunna delaktighet i tillgångar nämligen av en förlorad andel i tillgångar, medan den landsrättsförlagda staden icke behöver avstå från rådhusrättens lokaler, fast den blir delaktig i tingshus m. m.

Detta resonemang, som alltså helt ser frågan ur den införlivade delens synpunkt, förtjänar emellertid att något granskas. Först bör mot detsamma erinras, att hovrätten torde ha väsentligt överskattat den fördel staden har av att kunna disponera rådhusrättens lokaler för annat ändamål. Hittills verkställda utredningar om städers förening med domsaga visa också, att städerna i ytterst ringa utsträckning fått något utrymme i rådhuset över för andra ändamål, sedan kommunalborgmästarens behov tillgodosetts. Då denne skall ersätta magistraten, måste tydligen hans lokalbehov frånräknas, innan det kan bli tal om någon vinst för staden.

Denna i regel ytterst obetydliga fördel, som staden har av att kunna disponera rådhusrättens lokaler för andra ändamål, skulle alltså motivera, att principerna i 10 § indelningslagen icke skulle få utan vidare tillämpas och att staden skulle kunna riskera att få erlægga lösen för att dess invånare bli tingshusbyggnadsskyldiga. Mot detta resonemang måste städerna inlägga en bestämd gensaga.

Vid inkorporeringar med städer är det ofta så att städerna förorsakas extra kostnader för de inkorporerade områdena, vilka områden alltså draga fördel av inkorporeringen. Denna omständighet föranleder emellertid icke något avsteg från reglerna i 10 § indelningslagen. En landsrättsföreläggning lär tvärtemot nyssnämnda fall utan undantag erbjuda den inkorporerande enbart fördelar genom att stadens skattekraft tillföres tingslaget. De tingshusbyggnadsskyldige behöva icke därför lämna någon ersättning till den inkorporerade, även om denne drabbas av olägenheter genom indelningsändringen. Om nu inte bara den inkorporerande utan även den inkorporerade skulle få fördel av åtgärden, vill man att den senare — men ej den förre — skall betala härför och — bäst av allt — han skall t. o. m. betala till den förre, vars vinst på så sätt blir ännu större.

Det anförda synes ge vid handen att stadens fördel såsom motivering för inlösen i tingshusgemenskapen knappast är ett hållbart argument. Då ej heller något annat hållbart argument synes ha framförts, synes man här böra godtaga indelningslagens huvudregel. Emellertid är det möjligt att fall kunna framkomma, där en lösen likväl kan framstå som befogad, och då, som i 1940 års motioner anförts, det kan tänkas att de tingshusbyggnadsskyldiga under vissa förutsättningar böra utge ersättning till staden, torde man böra hålla öppen möjligheten till undantag från den angivna principen.

I undantagsfall böra visserligen ersättningar kunna förekomma — för den ena parten såväl som för den andra. Men i likhet med motionärerna vid 1940 års riksdag anser styrelsen det böra i lagen inskrivas såsom en huvudregel, att ingendera parten skall erlægga ersättning.

Ur mera formella synpunkter må framhållas, att i promemorians lagförslag på flera punkter talas om stadens rättigheter och skyldigheter men att det väl icke är meningen, att staden skall bli delägare i tingshuset m. m. Det är icke staden utan dess invånare, tingshusbyggnadsskyldigheten kommer att åvila.

Beträffande den föreslagna övergångsbestämmelsen, avseende fall då förordnande redan meddelats om rådhusrätts upphörande men ersättningsfrågan icke reglerats, har *hovrätten över Skåne och Blekinge* anfört:

Enligt uppgift i promemorian har hittills uppgörelse mellan vederbörande stad och tingslag träffats i alla fall utom ett. För detta enda fall synes den föreslagna övergångsbestämmelsen vara avsedd. Redan med hänsyn till bestämmelsens begränsade tillämpningsområde ifrågasätter hovrätten dess lämplighet. Härtill kommer att sedan av Kungl. Maj:t meddelat förordnande om rådhusrätts upphörande trätt i tillämpning, de härmed sammanhängande frågorna rörande förhållandet mellan det nya tingslagets tingshusbyggnadsskyldiga inbördes torde få anses definitivt lösta, så att de ej vidare kunna upptagas till ny prövning i vare sig judiciell eller administrativ ordning. Anser man sålunda allt staden och det förutvarande tingslaget efter sammanläggningen ej kunna vid domstol föra talan mot varandra såsom skilda intressentgrupper i det nybildade tingslaget, torde icke heller lämpligen rätt böra tillerkännas dem att göra ersättningsansprak gällande mot varandra hos Kungl. Maj:t, sedan det förutvarande tingslaget upphört att bestå såsom självständigt rättssubjekt. Hovrätten får därför hemställa att ifrågavarande övergångsbestämmelse måtte utgå.

Departementschefen.

På sätt jag förut nämnt står det nu föreliggande spørsmålet angående bestridande av kostnaderna för domsagas kansli i samband med förslaget om domsagoförvaltningens omorganisation och reglering av häradshövdingarnas löner. Detta senare förslag avser bland annat, att häradshövdingarnas sportler skola indragas och att häradshövdingarna i stället skola befrias från utgifter för kanslierna. Förslaget nödvändiggör därför, att bestämmelser meddelas om huru kanslikostnaderna skola bestridas.

Den promemoria med förslag till lagstiftning i ämnet, som utarbetats inom justitiedepartementet, innebär att kostnaderna skola fördelas mellan de tingshusbyggnadsskyldiga och statsverket, därvid å de förra komma att vila de kostnader som ha närmast samband med tillhandahållande av lokaler med inredning. Såvitt angår tingslagens förpliktelser torde detta i stort sett nära överensstämma med nu rådande förhållanden.

I de avgivna yttrandena har förslaget vunnit en så gott som enhällig anslutning, och även jag tillstyrker att förslaget lägges till grund för lagstiftning.

Beträffande några särskilda frågor ha i yttrandena framställts vissa erinringar. Sålunda har från flera håll uttalats önskemål, att i lagen uttryckligen skulle angivas att bland tingslagens förpliktelser ingår skyldighet att bekosta anordning för brandsäker förvaring av fastighetsböcker, värdehandlingar m. m.

Av vad jag förut sagt framgår, att en föreskrift redan finnes, på grund av vilken tingslag är pliktigt att anordna arkiv i tingshus eller i anslutning därtill. Beträffande domarkanslier, som äro belägna annorstädes än å tingsställe, finnes för närvarande ej någon bestämmelse i detta hänseende. Enligt uttalande i promemorian torde i skyldigheten att hålla kansli ingå skyldighet att bekosta kassaskåp eller andra brandfria skåp för förvaring av värdehandlingar m. m. I fråga om fastighetsböcker anföres i promemorian, att sådana anordningar borde vidtagas att böckerna under luftskyddstillstånd vid behov snabbt kunde föras i säkerhet. Däremot borde under rådande förhållanden icke stadgas ovillkorlig skyldighet för tingslagen att annorstädes än i tingshus låta inreda brandfritt arkiv; en sådan skyldighet skulle på vissa håll för närvarande svårligen kunna fullgöras.

Med hänsyn till den stora betydelsen av att erhålla så tillfredsställande anordningar för brandskydd som möjligt synes i anslutning till de därom framställda önskemålen en uttrycklig bestämmelse böra meddelas om skyldighet för tingslag att anordna brandsäker förvaring av såväl värdehandlingar som arkivalier och fastighetsböcker. En bestämmelse av denna innebörd har intagits i 1 § av förslaget. Såsom i vissa yttranden förordats synes emellertid Kungl. Maj:t böra under en övergångstid äga befogenhet att på ansökan bevilja tingslag anstånd med fullgörandet av ifrågavarande skyldighet. Föreskrift härom har därför knutits till lagförslaget. Vid prövning av fråga om anstånd bör hänsyn särskilt tagas till huruvida det är lämpligt att anordningar

för brandskydd vidtagas annorledes än i samband med nybyggnad eller väsentlig ombyggnad. Beaktas bör givetvis även tingslagets ekonomiska förhållanden, liksom tillgången på byggnadsmaterial.

Vad i yttrandena anförts rörande bekostande av vaktmästarhjälp finner jag ej böra föranleda någon ändring i förslaget.

Den i yttrandena jämväl upptagna frågan om tillhandahållande av lagböcker, prejudikatsamlingar och andra dylika för kansliarbetet erforderliga publikationer har behandlats i samband med förslaget rörande domsagoförvaltningens organisation därvid medel för ändamålet beräknats. Någon uttrycklig bestämmelse härom synes icke erforderlig i förevarande lag.

Beträffande de i 2 § av förslaget upptagna föreskrifterna om kostnadsfördelningen i fall då domsaga består av flera tingslag har i två yttranden uttalats önskemål om närmare bestämmelser, huru länsstyrelsen skall fördela kostnaderna därest tingslagen ej bliva ense. Såsom förut omtalats sker fördelningen för närvarande vanligen efter antalet skattekronor. Detta synes också böra förbliva den sedvanliga fördelningsgrunden. På sätt anmärkts i 1936 års sakkunnigbetänkande kunna emellertid understundom även andra omständigheter vara av betydelse. Med hänsyn härtill synes det icke vara lämpligt att i lagtexten uppställa regler för kostnadsfördelningen. Av sådan anledning har emellertid beslutanderätten ansetts böra ankomma å Kungl. Maj:t i stället för länsstyrelserna.

Bestämmelserna i 3 § om länsstyrelsens ingripande för det fall att tingslag uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter ha, i anledning av erinringar i yttrandena, ansetts böra undergå vissa jämkningar. Ordet uppenbarligen har sålunda fått utgå, och vidare har ett förtydligande skett av stadgandet att länsstyrelsen äger förordna om vidtagandet av erforderlig åtgärd, om rättelse ej sker. I detta hänseende har föreskrivits att länsstyrelsen må på tingslagets bekostnad låta verkställa vad som försummats. Att länsstyrelsen varken enligt ifrågavarande paragraf eller 2 § kan vara pliktig att utöva någon fortlöpande tillsyn över tingslagens åtgöranden torde vara uppenbart.

Den nu föreslagna lagen om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli bör träda i kraft samtidigt med den nya organisationen av domsagoförvaltningen, eller således den 1 juli 1943. Såsom i promemorian anmärkts torde det kunna förutsättas, att tingslagen i god tid före ikraftträdandet fatta de beslut och vidtaga de anordningar rörande domarkanslierna som föranledas av de nya stadgandena.

Vad härefter angår förslaget angående ändringar i lagen om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende, har även detta förslag vunnit gillande i flertalet yttranden. Med anledning av att de föreslagna bestämmelserna endast avse huruvida tingslag skall erhålla ersättning av staden har Svea hovrätt erinrat, att undantagsvis fall kunde tänkas förekomma då en kompensation till stadens förmån vore påkallad. I några yttranden, däribland det som avgivits av svenska stadsförbundets styrelse, har hemställts att i lagen måtte givas uttryck åt den huvudregel som enligt ifrågavarande yttranden borde gälla, eller att stad som förenas med domsaga icke skall vara skyl-

dig utgiva ersättning till tingslag för andel i befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom.

Det synes icke vara lämpligt att i lagen uppställa någon huvudregel för lösningen av de angivna ersättningsfrågorna. Såsom torde framgå av den lämnade redogörelsen kunna förhållandena vara mycket skiftande, och många omständigheter av olika slag kunna inverka på bedömandet. Av denna anledning har prövningen ansetts böra ankomma på Kungl. Maj:t, och det torde även framstå såsom mest tillfredsställande att Kungl. Maj:t härvid skall äga fritt avgöra ärendena efter vad som i det särskilda fallet finnes överensstämma med rättvisa och billighet. Kungl. Maj:ts rätt att bestämma angående ersättningsfrågorna uttalas i förslaget 5 §, enligt vilken erforderliga bestämmelser skola meddelas rörande frågan huruvida och i vad mån staden skall utgiva ersättning till tingslag för andel i befintligt tingshus eller annan tingslagets egendom. Med hänsyn till de nämnda erinringarna i yttrandena har det funnits lämpligast att giva stadgandet en allmänna avfattning. Föremålet för Kungl. Maj:ts prövningsrätt har angivits skola vara stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till domsagans tingslag. Någon motsvarande ändring har ej ansetts påkallad beträffande 3 §, vari allenast anges vad utredningen särskilt skall avse. Den föreslagna nya bestämmelsen i 3 § har intagits under punkt 7 i stället för punkt 8.

Den i förslaget intagna övergångsbestämmelsen för fall då förordnande redan meddelats om rådhusrätts upphörande har bibehållits. Då någon laglig möjlighet för närvarande icke torde föreligga att slita i sådant sammanhang uppkommen tvist om ersättning åt tingslaget, synes det vara erforderligt att Kungl. Maj:t tillerkännes rätt att bestämma härom.

Ikraftträdandet av ändringarna i lagen om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende har syntts böra bestämmas till den 1 augusti 1942.

I enlighet med vad sålunda anförts ha upprättats förslag till lag om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli; och lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 263) om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 maj 1942.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet NISSEN.

Enligt lagrådet den 18 maj 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 maj 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omdömda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli och lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 263) om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende*,

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av t. f. byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Nils Regner.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 maj 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 21 maj 1942 avgivna utlåtande över de den 8 i samma månad till lagrådet remitterade förslagen till

*lag om bestridande av kostnaderna för domsagas kansli; och
lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 263) om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.*

Med förmälan att förslagen av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att förslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

T. Eliæson.